

PRESSMEDDELANDE

För ytterligare upplysningar, kontakta:

Gunilla Hansén-Larson tfn 08-700 14 61, 070-514 61 00, Elisabet Sundén Ingeström, tfn 08-700 14 05

22 maj 2002

Osakliga löneskillnader ett överdrivet problem

En analys av löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten visar att de oförklarade löneskillnaderna bara är 1,8 procent i genomsnitt. Detta talar för att de eventuella osakliga löneskillnaderna i staten är ytterst små.

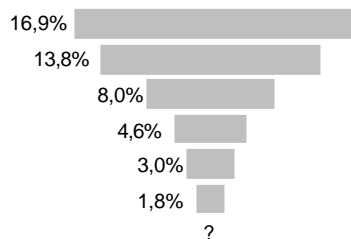
Arbetsgivarverket har undersökt hur stor den totala löneskillnaden är mellan kvinnor och män inom staten och sedan steg för steg tagit bort de delar av löneskillnaden som statistiken kan visa sakliga skäl för. Den löneskillnad som sen återstår kallas den oförklarade löneskillnaden. Inom denna ryms den osakliga löneskillnaden, den som är förbjuden i lag, men som inte kan fastställas utan ingående analys på arbetsplatsen.

Undersökningen, som avser tid före jämställdhetslagens skärpning, visar att den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten var 16,9 procent år 2000, d.v.s. kvinnorna tjänade så mycket mindre än männen. När sedan steg för steg hänsyn tas till arbetstidens omfattning, befattningsnivå, arbetsinnehåll och jämförelser enbart görs inom respektive myndighet så minskar löneskillnaden successivt från 16,9 procent till 3,0 procent.

Det sista steget beaktar även skillnader i bland annat ålder och utbildningsnivå, vilket minskar den löneskillnad som statistiken inte kan förklara, den oförklarade löneskillnaden, till bara 1,8 procent. Detta trots att det är betydligt vidare grupper än de som har lika och likvärdiga arbeten som har jämförts. Det innebär att den löneskillnad som är osaklig enligt jämställdhetslagen är mindre än så.

Löneskillnadstratten

Den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten, med beaktande av arbetstidsomfattning, och liknande befattningsnivå, och liknande arbetsinnehåll, och samma myndighet, och liknande individuella förutsättningar. Lika/likvärdigt arbete och lika individuella förutsättningar vid samma myndighet

Arbetsgivarverkets undersökning visar också att löneskillnaderna mellan kvinnor och män generellt har minskat i staten de senaste fem åren. Det framgår även att kvinnornas genomsnittslön är högre än männens på många befattningar på myndigheterna. Så var fallet i nästan 35 procent av jämförelserna år 2000.

- Vill man ha mer lika lönenivåer för kvinnor och män måste man påverka de faktorer som gör att kvinnor och män i stor utsträckning ägnar sig åt olika typer av arbeten, säger Gunilla Hansén-Larson, förhandlingsdirektör vid Arbetsgivarverket.

Bilaga: En rapport om Arbetsgivarverkets undersökning ”Små osakliga löne skillnader mellan kvinnor och män i staten” maj 2002.

Björn Arnek
Agneta Tisell

Små osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män i staten

I den offentliga debatten lyfts ofta lönediskriminering av kvinnor fram som ett stort problem. Ändå är löneskillnaden mellan kvinnor och män som arbetar på liknande befattningar marginell. Hos de statliga myndigheterna var den oförklarade löneskillnaden ca 1,8 procent år 2000 enligt en ny undersökning som Arbetsgivarverket gjort. Dessutom har de oförklarade löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten minskat under perioden 1995-2000 när hänsyn tas till förändringar i den statliga befattningsstrukturen. Det ger sammantaget grund för påståendet att i statsförvaltningen förekommer det knappast något problem med osakliga löneskillnader mellan könen. Undersökningen avser tid före jämställdhetslagens skärpning.

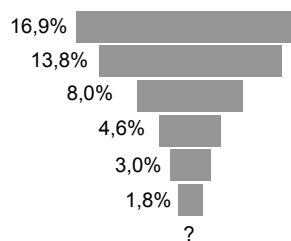
Det kommer ofta nya siffror som visar löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Det brukar handla om löneskillnader på allt mellan 5 och 25 procent. Ofta sägs det vara bara "löneskillnader", ibland "oförklarade löneskillnader" och i bland hävdar man till och med att det handlar om "osakliga löneskillnader", d.v.s. lönediskriminering enligt jämställdhetslagen. Siffrorna är alltid till kvinnors nackdel och ofta åtföljda av oroade kommentarer om att det inte blir bättre, snarare sämre. Är det verkligen så?

På Arbetsgivarverket har vi frågat oss vad som är sanning i alla dessa påståenden. Med hjälp av lönestatistik har vi undersökt den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten. Vi har börjat med att se hur stor den totala löneskillnaden är och har sedan steg för steg tagit bort de delar av löneskillnaden som statistiken kan visa sakliga skäl för. Den löneskillnad som då återstår kallas den oförklarade löneskillnaden.

Oförklarad löneskillnad är ett begrepp som då och då blandas ihop med osaklig löneskillnad. För att få veta hur stor den osakliga löneskillnaden är krävs att djupare analyser görs av dem som har hela bilden av de arbetstagare och arbeten som berörs. Det följande handlar om den oförklarade genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten.

Löneskillnadstratten

Den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten, med beaktande av arbetstidsomfattning, och liknande befattningsnivå, och liknande arbetsinnehåll, och samma myndighet, och liknande individuella förutsättningar. Lika/likvärdigt arbete och lika individuella förutsättningar vid samma myndighet

Beräkningarna är baserade på den statliga lönestatistiken. I undersökningen ingår anställda¹ på statliga myndigheter, vilka uppgick till 204 818 personer i september år 2000. Det som gör en analys möjlig är att ca 55 procent av dessa är klassificerade enligt det statliga befattningsklassificeringssystemet TNS. Vår bedömning, baserat på jämförelser av utbildningsnivå och lönenivåer, är att gruppen klassificerade enligt TNS är representativ för hela populationen. Analysen har gjorts i sex steg. Efter varje steg beskrivs hur stor del av den totala populationen som ligger till grund för beräkningarna i det steget.

Den totala löneskillnaden

Vi börjar med att jämföra lönerna² för alla kvinnor och alla män utan hänsyn till skillnader i arbetstidsomfattning. År 2000 tjänade kvinnorna i genomsnitt 16,9 procent mindre än männen i den statliga sektorn. Gapet har därmed minskat sedan 1995 – från 19,4 procent till 16,9 procent. 1,5 procentenheter av minskningen beror på att kvinnornas arbetstidsomfattning har ökat i förhållande till männens. Resterande minskning har skett parallellt med att utbildningsnivån bland kvinnorna har närmat sig männens och att kvinnorna därmed fått mer kvalificerade arbetsuppgifter.

Samtliga 204 818 individer ingår i beräkningen i detta steg. 89 454 (43,7%) av dessa är kvinnor.

Arbetstidsomfattning

I steg två görs samma jämförelse som i steg ett men samtliga löner är omräknade till heltidslöner. År 2000 tjänade kvinnorna efter denna omräkning i genomsnitt 13,8 procent mindre än männen i den statliga sektorn. Minskningen av löneskillnaden beror på att kvinnor i högre utsträckning än män arbetar deltid.

Samma population som i steg ett ingår i beräkningen i detta steg.

Liknande befattningsnivå

I nästa steg jämför vi lönerna för kvinnor och män på ungefär lika befattningsnivåer. Indelningen i nivåer är grov, bara fem nivåer som är skapade för statistiskt bruk. Den grova nivåindelningen gör att likheten i befattningsnivå och den oförklarade löneskillnad överskattas. Trots detta gör nivåindelningen att löneskillnaden minskar från 13,8 till 8 procent.

Den del av löneskillnaden som försvinner är den som beror på att fördelningen av kvinnor och män på olika befattningsnivåer skiljer sig åt. I staten arbetar drygt 20 procent av männen på de två högsta befattningsnivåerna medan motsvarande andel för kvinnorna är knappt 10 procent. På de två lägsta befattningsnivåerna är situationen den omvända. Där arbetar 55 procent av kvinnorna och 45 procent av männen.

113 557 individer ingår i beräkningarna i detta steg. 53 308 (46,9%) av dessa är kvinnor. Det är de individer i den totala populationen som är klassificerade enligt det statliga befattningsklassificeringssystemet.

¹ Den population som avses är anställda på statliga myndigheter med lönebeteckningen I (individuell lön) och C (chefs-lön) med en arbetstidsomfattning på 40 procent av heltid eller mer.

² Det lönebegrepp som används är den fasta lönen. Den fasta lönen är månadslönen plus fasta lönetillägg. Fasta lönetillägg är tillägg som utgår varje månad med ett fastställt belopp.

Liknande arbetsinnehåll

I fjärde steget jämför vi lönerna för kvinnor och män som både har ungefär lika befattningsnivå och liknande arbetsinnehåll, d.v.s. de har lika eller liknande befattningar. Även denna indelning är grov och skapad enbart för statistiskt bruk – inte för att peka ut om arbeten är lika i jämställdhetslagens mening. Den grova indelningen gör att befattningarnas likhet och den oförklarade löneskillnaden överskattas. Trots detta kan vi konstatera att löneskillnaden minskar från 8,0 till 4,6 procent vid denna jämförelse. Minskningen beror på att kvinnors och mäns befattningar i hög grad har olika innehåll och att marknaden (som också är ett sakligt skäl) tenderar att värdera de mansdominerade befattningarna högre än de kvinnodominerade.

113 286 individer ingår i beräkningen i detta steg. 53 298 (47,0%) av individerna är kvinnor. Orsaken till att de är något färre än i steg 3 är att på vissa befattningar enligt TNS fanns endast det ena könet representerat. Dessa befattningar kan därför inte ingå i beräkningarna.

Samma myndighet

I ett femte steg gör vi samma jämförelse som i steget innan men nu bara mellan kvinnor och män som arbetar på samma myndigheter. Detta för att osaklig löneskillnad i jämställdhetslagens mening enbart kan bli aktuell då den kvinna och man som jämförs arbetar hos en och samma arbetsgivare. Löneskillnaden minskar nu till 3,0 procent. Minskningen beror i viss mån på att den grova indelningen i befattningar genomsnittligt blir något mindre grov då de som jämförs befinner sig på samma myndighet där många ägnar sig åt liknande arbeten. Till detta kommer att myndigheter har olika typer av kompetenser som är olika marknadsutsatta, vilket har givit något högre lönenivåer på de mer mansdominerade myndigheterna.

Något vi också har konstaterat, och som sällan nämns i detta sammanhang, är att på många befattningar är kvinnornas genomsnittslön högre än männens. Så är fallet i nästan 35 procent av de jämförelser som görs i detta steg av analysen.

Det är också viktigt att peka på att utvecklingen av de genomsnittliga löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten går åt rätt håll när man jämför arbeten med lika eller liknande innehåll på samma myndighet. De genomsnittliga löneskillnaderna på lika eller liknande befattningar har minskat med ca 0,6 procentenheter under perioden 1995-2000 om hänsyn tas till förändringar i den statliga befattningsstrukturen.

98 731 individer ingår i beräkningarna i detta steg. 45 709 (46,3%) av individerna är kvinnor. Orsaken till att populationen har minskat med nästan 15 000 jämfört med steg tre är att endast det ena könet finns representerat på relativt många TNS-befattningar på myndighetsnivå. Dessa kombinationer av befattning och myndighet kan därmed inte ingå i beräkningarna.

Liknande förutsättningar

I det sjätte och sista steget gör vi samma jämförelse som i femte steget men tar även hänsyn till skillnader i bland annat ålder och utbildningsnivå mellan individer. Skälet till detta är att man vet att dessa variabler samvarierar med lönen och är sakliga motiv till löneskillnader enligt jämställdhetslagen. Resultatet blir då att löneskillnaden minskar till i genomsnitt 1,8 procent.

Med tillgänglig statistik är det så här långt det går att komma, d.v.s. efter hänsyn till all den information som lönestatistiken kan ge återstår en oförklarad löneskillnad på 1,8 procent. Hur mycket mindre den osakliga löneskillnaden är kan vi inte säga något om utan omfattande ut-

redningar på myndigheterna. Men man kan slå fast att den oförklarade löneskillnaden är så liten att osakliga löneskillnader inte är något problem i den statliga sektorn.

Beräkningarna i detta steg är baserade på 48 129 individer. 23 777 (49,4%) av dessa är kvinnor. Beräkningarna har gjorts med hjälp av regressionsanalys. Orsaken till att beräkningarna inte omfattar samtliga individer från steg fem är att analysen inte är meningsfull om antalet individer på en befattning/myndighet är för få. Men studier av materialet gör att vi på goda grunder antar att de resultat beräkningarna givit kan översättas till de delar av materialet från steg fem som inte omfattades av regressionsanalysen. Detta antagande ger den genomsnittliga oförklarade löneskillnaden på 1,8 procent.

Vi började vår analys med en förhållandevis stor löneskillnad mellan kvinnor och män, men som framgått har siffran krympt kraftigt steg för steg och försvunnit i en löneskillnadstratt. Det är glädjande att den oförklarade löneskillnaden är så liten. Men det är inte tillräckligt. Fortfarande arbetar kvinnor i högre grad än män på lägre befattningsnivåer. Parterna i staten tror inte att detta rättar till sig av sig självt. Därför har vi enats om att starta ett utvecklingsarbete för att nå en jämnare könsfördelning i samtliga befattningskategorier inom staten. Detta för att minska även den sakliga löneskillnaden mellan könen.